

arkivrapport

**Fornlämning L1983:4243/Tunaberg 105:1, inom fastigheterna Ytterbostugan 2:14 & 2:16, Tunabergs socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län.
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning.**

Patrik Gustafsson Gillbrand

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB har 2019-07-15 utfört en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning inom fornlämningsområde till fornlämning L1983:4243/Tunaberg 105:1, fastigheterna Ytterbostugan 2:14 och 2:16, Tunabergs socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län. Undersökningen genomfördes med anledning av att fastighetsägarna planerade att schakta för en ny avloppsanläggning. Fornlämningen utgörs av en stenåldersboplats.

Den övervakade sträckan utgjordes av tre schakt som sammanlagt uppgick till en längd om 50 meter. Schaktens bredd var 0,4 meter och grävdes ner till ett djup om 0,4-1,5 meter. Inget av antikvariskt intresse framkom.

I samband med undersökningen dokumenterades en yta med blottad jord intill en luftledningsstolpe som står inom fornlämningen. I den blottade jordens yta uppmärksammades slagen kvarts, grönsten och flinta. Därtill uppvisade fastighetsägarna en delvis skadad skifferspjutspets som tidigare påträffats vid trädgårdarbete.

Inledning

Jonny Andersson och Lena Gustafsson planerade att schakta och inrätta en ny avloppsanläggning inom fastigheterna Ytterbostugan 2:14 och 2:16, Tunabergs socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län. Arbetsföretaget berörde fornlämningsområdet till fornlämning L1983:4243/Tunaberg 105:1, som utgörs av en stenåldersboplats (bilaga 1-3).

Länsstyrelsen i Södermanlands län fattade därför, med stöd av 2 kap 13§ i kulturmiljölagen (1988:950), beslut om en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Ansvarig för kostnaden var Länsstyrelsen i Södermanlands län.

I enlighet med länsstyrelsens beslut (dnr 431-673-2019) har Sörmlands Arkeologi AB utfört en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning i anslutning till ovan rubricerade fornlämning.

Fältarbetet genomfördes 2019-07-15. Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Patrik Gustafsson Gillbrand, verksam som arkeolog vid Sörmlands Arkeologi AB.

Platsen är belägen på cirka 20 meter över havet vid den södra sidan av Tunabergshalvön intill Bråviken. Området karaktäriseras av berg, skogbeklädda moränsluttningar och uppodlade dalgångar. Därtill finns ett inslag av våtmarker, mindre sjöar och vattendrag.

Första gången fornlämningen L1983:4243/Tunaberg 105:1 uppmärksammades var på 1920-talet, då bland annat Ernst Hermelin samlade in rikliga mängder med gropkeramik, ett 20-tal stenyxor samt föremål av flinta och skiffer i plöjd åkermark (Hermelin 1927, s. 34). Hermelin var vid tiden Riksantikvariens ombud i södra Södermanland (<http://runeberg.org/pgsoder/0419.html>). Under 1950-talet samlade den dåvarande ägaren till gården Lilla Skara in talrika fynd i form av gropkeramik i samband med en vägomläggning (KMR). År 1974 genomförde Stockholms universitet en specialinventering samt fosfatkarteringar i området inför en planerad kärnkraftsanläggning i Ytterbo-Kungshamnområdet. Fosfaterna visade på starkt förhöjda värden inom bland annat Tunaberg 105:1 (Magnusson 1975). Förmodligen insamlades även fynd i form av gropkeramik, flinta och kvarts i vid undersökningen (SHM inv nr 32883). År 1988 påträffades flera skärvor gropkeramik vid en besiktning av ett exponerat tjockt mörkfärgat kulturlager i en dikeskant. Arbetet utfördes av Eva Olsson och Per Gustafsson vid UV Stockholm, Riksantikvarieämbetet (SHM inv nr 32905). År 1992 utförde Arkeologiska forskningslaboratoriet vid Stockholms universitet en provtagning med fosfatanalys inom Tunaberg 105:1. Syftet var en del i ett avhandlingsarbete, där avsikten var att undersöka strandförskjutning och boplatslokalisering. Vid provtagningarna påträffades keramik, slagen kvarts och flinta, glas, porslin och ben. (Åkerlund 1993). År 2011 genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård i Mälardalen en schaktkontroll inför nedgrävning av elledningar söder, väster och norr om Tunaberg 105:1. Inget av antikvariskt intresse framkom (Runesson 2013, s. 8).

I närområdet till den aktuella fornlämningen återfinns ytterligare ett antal stenåldersboplatser med ett likartat fyndmaterial, till exempel L1983:4685/Tunaberg 69:1, L1983:4807/Tunaberg 364:1 och L1983:5531/Tunaberg 389:1 (KMR).

Syfte & målsättning

Syftet med den arkeologiska undersökningen i form av en schaktningsövervakning var att löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar inom den del av fornlämningen som berördes samt tillvara fynd.

Information om uppdraget har registrerats i Kulturmiljöregistret (KMR, RAÄ:s geografiska informationssystem för kulturmiljöinformation) via registreringsverktyget Fornreg.

Genomförande

Totalt övervakades cirka 50 meter schakt. Schakten grävdes skiktvis med hjälp av grävmaskin med planskopa. Delar av schakten rensades för hand. Därefter dokumenterades schakten, fyndplatserna, fynden och miljöer i text samt genom fotografering och inmätning med RTK-GPS.

Resultat

Den övervakade sträckan utgjordes av tre schakt som sammanlagt uppgick till en längd om cirka 50 meter. Schaktens bredd var 0,4 meter och grävdes ner till ett djup om 0,4-1,5 meter (bilaga 4 & 5). I schakten påträffades lera alternativt utfyllnadsmassor i form av sten, tegel, sand och sentida sopor som vilade på undergrunden som bestod av lera. Platsen för ny slamavskiljare övervakades ej, då ytan utgjordes av en befintlig äldre brunnsanläggning. Inget av antikvariskt intresse framkom vid schaktningsövervakningen.

I samband med fältarbetet påträffades flera kvartsavslag, ett grönstensavslag samt en bit flinta inom en yta av blottad jord intill en luftledningsstolpe, cirka 18 meter över havet (fyndplats 1, bilaga 4 & 5). Platsen var belägen inom fornlämning Tunaberg 105:1/L1983:4243 och berördes ej av schaktningsarbetet. Av den anledningen samlades inte fynden in.

Därtill visade fastigheterna upp en skifferspjutspets med skadad spets som de hittat vid trädgårdarbete (fyndplats 2, bilaga 4 & 5). Platsen är belägen på cirka 22 meter över havet och spetsen förvaras på gården. Enligt Kulturmiljöregistret har det även tidigare påträffats en spjutspets av skiffer inom fornlämningen (figur 5, KMR).

Bilagor

- Bilaga 1. Utdrag ur Sverigekartan med undersökningens belägenhet markerad. Skala 1:1 000 000.
Bilaga 2. Utdrag ur Terrängkartan med den aktuella miljön utmarkerad. Skala 1:50 000.
Bilaga 3. Utdrag ur Fastighetskartan med undersökningsområdet och fornlämningar utmarkerade. Skala 1:10 000.
Bilaga 4. Situationsplan. Skala 1:2000.
Bilaga 5. Fotodokumentation.

Referenser

Digitala Fastighetskartan. Geografiska Sverigedata (GSD). Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län, Gävle.

Hermelin, Ernst. 1927. Fornfynd i Södermanland. I: Karlsson Leijonhufvud, Karl (red), *Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria. Södermanlands fornminnesförening XXII*. Strängnäs. S 34-38

KMR. Kulturmiljöregistret. Datauttag 2019-06-26, Nyköpings kommun, Södermanlands län. (www.riksantikvarieämbetet.se).

Magnusson, Gert. 1975. *Fosfatkartering och sammanställning av fornlämningar i Ytterbo-Kungshamnsoområdet, Tunabergs socken, Södermanland. Riksantikvarieämbetet Rapport 1975 B42*. Stockholm.

Projekt Runeberg. Sökord Ernst Maximilian Hermelin. <http://runeberg.org/pgsoder/0419.html>
Besöksdatum 2019 08 15.

Runeson, Henrik. 2013. *Stenåldersboplatser vid Skarastugan, hyttlämningar vid Stora och Lilla Uttervik samt en hålväg*. Förundersökning i form av schaktkontroll. Fornlämning Tunaberg 69:1, 105:1, 169:1-2, 293:1 och 650. Uttervik 5:1, Skarastugan 1:1 m.fl. Tunabergs socken, Nyköpings kommun, Södermanland. *Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2013:5*. Västerås.

Statens Historiska Museer (SHM). Sök i samlingarna. inv nr 32883 och 32905. Besöksdatum 2019 08 15

Terrängkartan, Geografiska Sverigedata (GSD). Kartförlaget, Gävle. 2013. Källa: Lantmäteriet.

Åkerlund, Agneta. 1993. *Arkeologisk delundersökning. Södermanland, Tunabergs socken, Skarastugan 1:1, RAÄ 105, stenåldersboplatser*. Stockholms universitet.

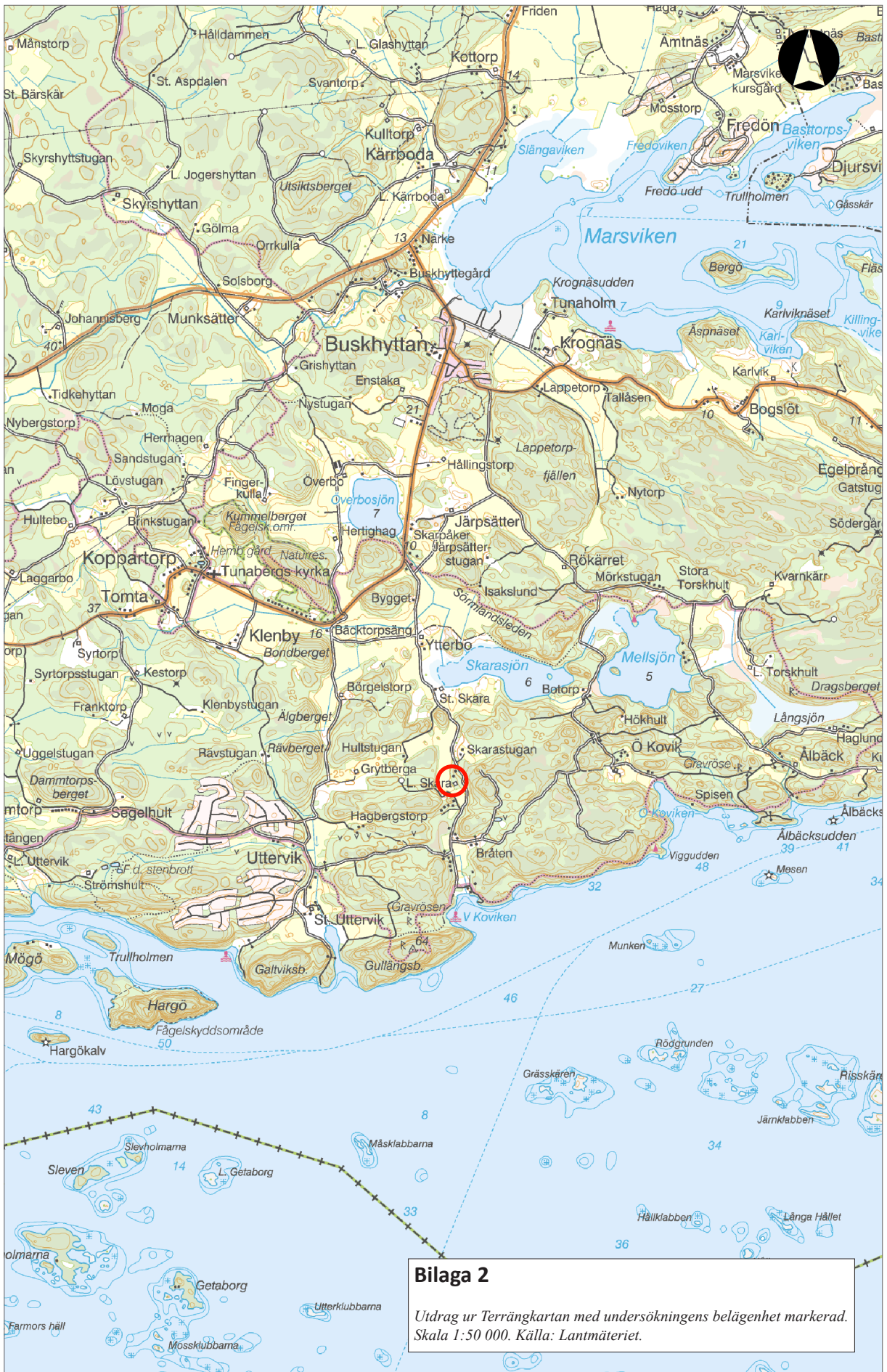
Administrativa uppgifter

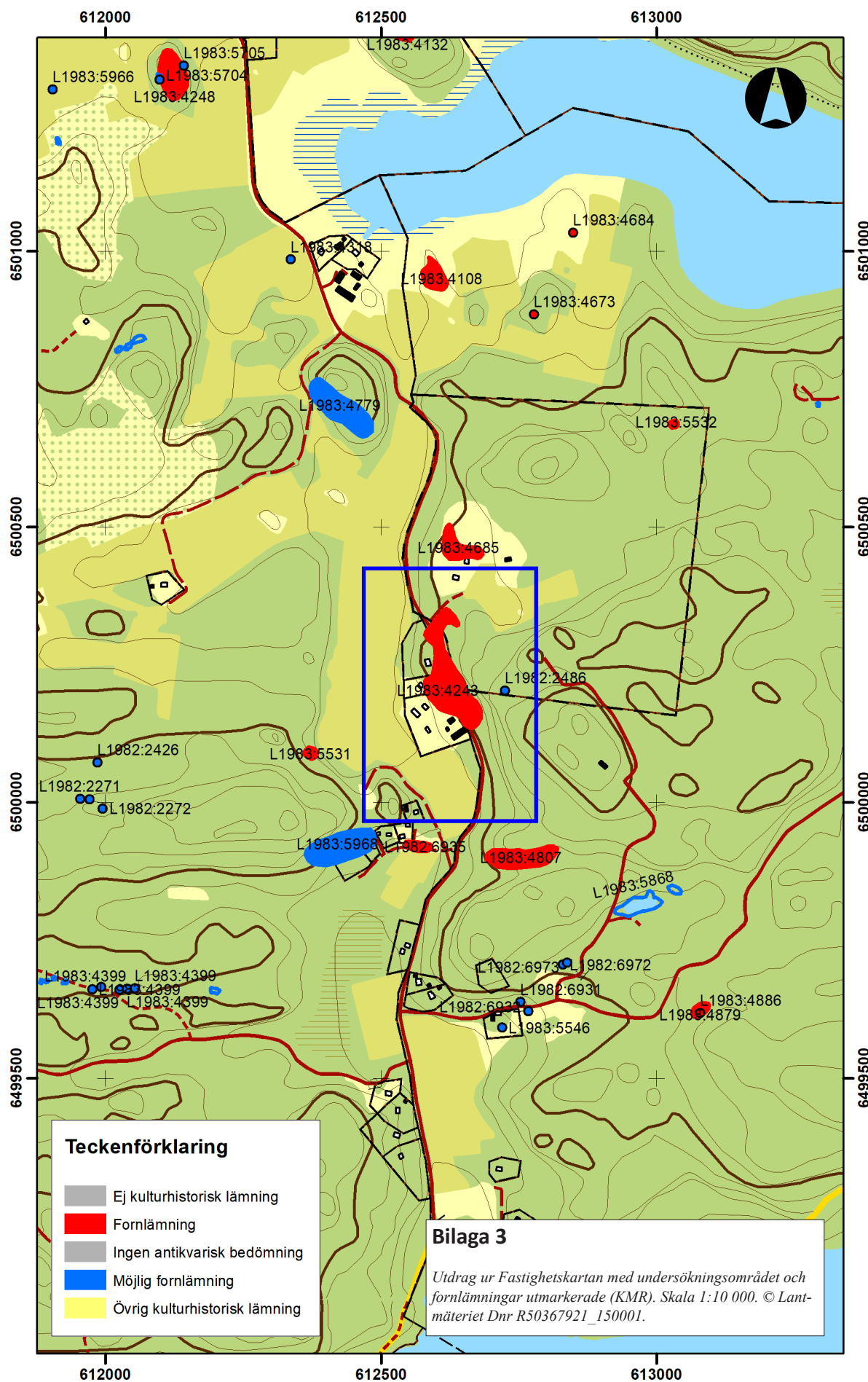
Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 1908
Länsstyrelsens dnr: 431-673-2019
Tid för undersökningen: 2019-07-15
Personal: Patrik Gustafsson Gillbrand
Belägenhet: 9H0d, Ekonomisk karta över Sverige. Upprättad av Rikets allmänna kartverk.
N (x) 6500190 E (y) 612565
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökt yta: 20 m²

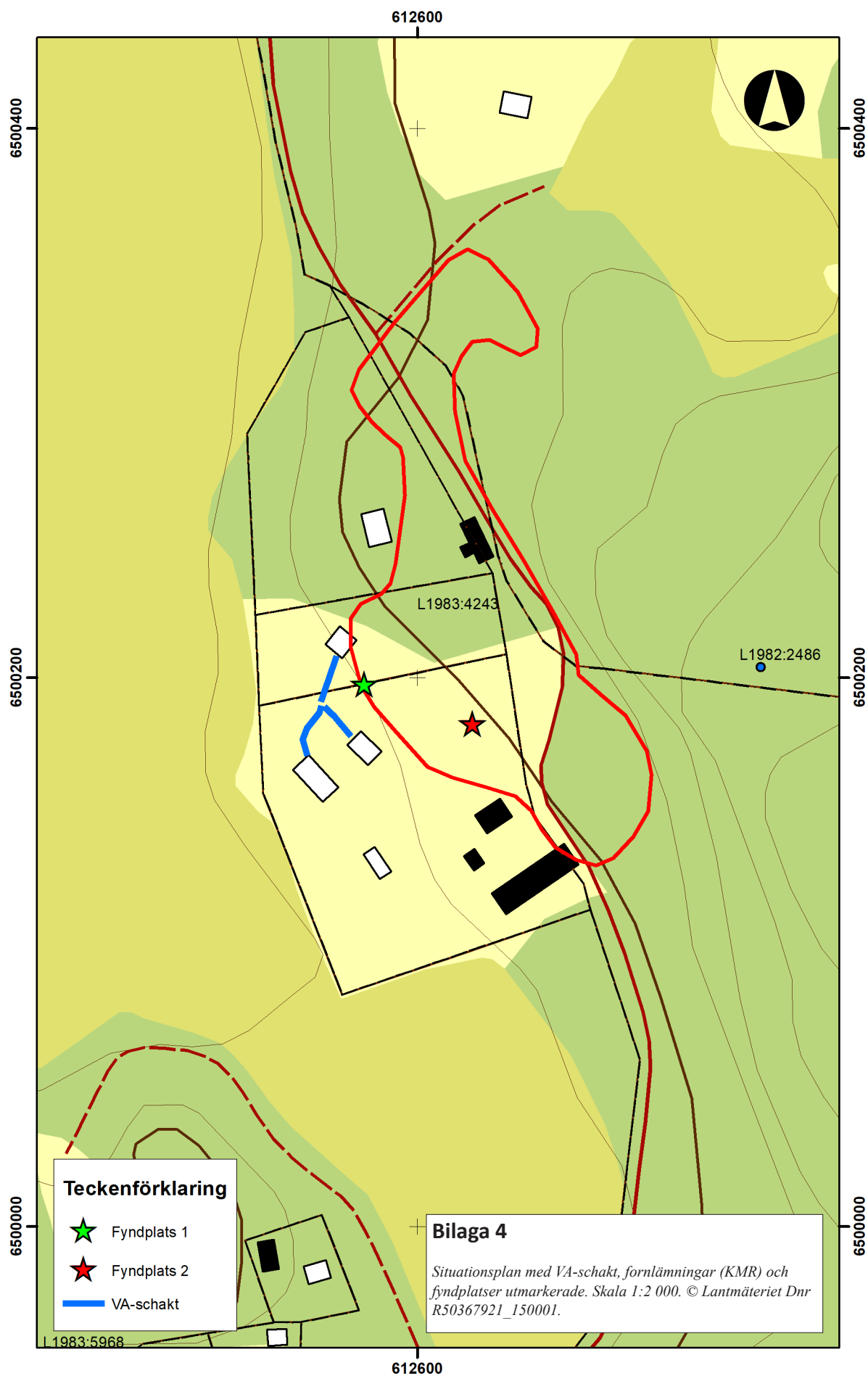
Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material.
Inga fynd tillvaratogs.

Bilaga 1
 Utdrag ur Sverigekartan med undersöknings belägenhet markerad.
 Skala 1:1 000 000. Källa: Lantmäteriet.

Bilaga 5. Fotodokumentation

Figur 1. Den centrala delen av undersökningsområdet innan schaktningsarbetet påbörjades. Bilden är tagen från öster. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 2. I ett av schakten framkom en sentida utfyllnad. I fyllningen fanns bland annat relativt rikligt med tegelkross och sentida sopor. Bilden är tagen från öst. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 3. Arbetsbild vid ett av de övervakade schakten. Bilden är tagen från sydöst. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.

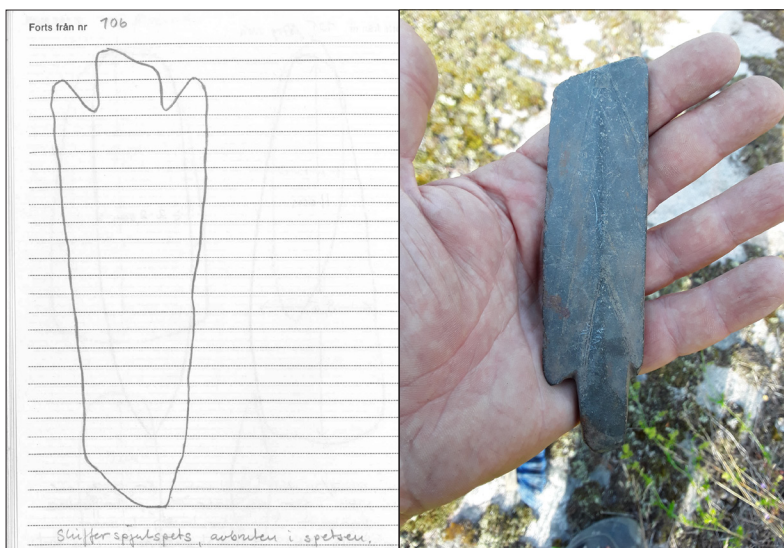

Figur 4. I den blottade jorden runt luftledningsstolpen påträffades fynd av slagen sten (fyndplats 1, figur 5). Bilden är tagen från öster. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 5. Fynd i form av slagen kvarts, flinta och grönsten som påträffades inom fyndplats 1. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 6. Till vänster en tidigare påträffad skifferspjutspets från Tunaberg 105:1. Till höger den nyligen påträffades spjutspetsen av skiffer som förvaras på gården Lilla Skara. Bild: Inventeringsbok 3, KMR. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.